

kiderül, hogy ezt a múltat sem lehet „véggépp eltörölni”. Idő kérdése, hogy általánosan kiderüljön, hogy ma Közép-Kelet-Európában „az önkormányzat a legfőbb társadalmi igény”.

Kiss József

Források és irodalom: Berend T. Iván (szerk.): Csepel története. Bp., 1965. – Balázs Magdolna: A dualizmus politikai kultúrájának, mobilitásának és karriertípusainak vizsgálata a közigazgatási apparátusban (kézirat). Bp., 1984. – Bónis Gy., Degré A. (szerk.): Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. Bp., 1971. – Bibó István: Társadalmi reform és közigazgatás. B. I. Összes Munkái. Bern 3. k., 1983. – Bibó István: A magyar közigazgatás történeti háttere 1946. Közli: Gyarmati György: Egy elmaradt közigazgatási reform 1946. Századok, 1979. 3. sz. – Concha Győző: Politika I–II. k. Bp., 1985., 1905. – Concha Győző: A municipális rendszer jelen állása Európában I. In: Hatvan év tudományos mozgalmi között I. k. Bp., 1928. – Csizmadia Andor: A község. Bp., 1949. – Csizmadia Andor: A községi önkormányzat 1848–1944 között. In: Tanulmányok a falusi közösségekről. Bp., 1970. – Egyed István: Budapest önkormányzata. Magyar Statisztikai Közlemények. 78. k. 3. sz. – Enyedi György: Földrajz és társadalom. Bp., 1983. – Erdei Ferenc: Város és vidék. Bp., 1971. – Eötvös József: „Neveljünk polgárokat...” Bp., 1984. – Eötvös József: A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra I–II. k. Bp., 1981. – Imreh István: A törvényhozó székely falu. Bukarest, 1983. – Gombár Csaba: Egy állampolgár gondolatai. Bp., 1984. – Gombár Csaba: Politika címszavakban. Bp., 1980. – Gombár Csaba: Állampolitikai rendezőelvek és a helyi társadalom (kézirat). Bp., 1986. – Harrer Ferenc: Nagy-Budapest. Városi Szemle. 1908. 1. sz. – Harrer Ferenc: Budapest városfejlesztési programja. Városi Szemle. 1933. 1. sz. – Harrer Ferenc: Városrendezési politika. In: A magyar város (szerk.: Mártonffy Károly). Bp., 1938. – Homolyai Rezső: Városi önkormányzat. Bp., 1946. – Huszár Tibor: Falu a társadalomban – társadalom a faluban. In: A szocialista átalakulás jellemzői falun. Bp., 1983. – Kiss József: Vázlat Csepel társadalomtörténetéhez. Bp., 1984. – Koncz János: A községi közigazgatás reformálása. Bp., 1923. – Koncz János: Önkormányzat és közigazgatás. Bp., 1937. – Koncz János: Az önkormányzat élete. Vita a választásról és a kinevezésről. Bp., 1940. – Koncz János: A közigazgatási útmutató. Minta és példatár a községi jegyzőségek részére. Bp., 1947. – Magyary Zoltán: Várospolitikai. In: Városfejlesztés, városrendezés, városépítés (szerk.: Mártonffy K.). Bp., 1940. – Magyary Zoltán: Nagy-Budapest. In: Szendy Károly: Nagy-Budapest. Bp., 1942. – Magyary Zoltán: Magyar Közigazgatás. Bp., 1942. – Mártonffy Károly: A magyar közigazgatás megújulása. Bp., 1939. – Meznerincs I., Torday L.: A magyar közigazgatás szervei 1867–1937. Bp., 1937. – Nagy Endre: Önkormányzat Magyarországon 1867–1918-ig (kézirat). Bp., 1978. – Pálos Ervin: A vármegyei önkormányzatok társadalompolitikai feladatai. Eger, 1939. – Ránki György: Állam és társadalom a két világháború között Közép-Kelet-Európában. Bp., 1986. – Ránki György: A modernizáció történetéhez és problematikájához Magyarországon (kézirat). Bp., 1987. – Somlai Péter: Hivatalnoki szervezet és intenzív iparosítás. Bp., 1977. – Sarlós Béla: Közigazgatás és hatalompolitika a dualizmus rendszerében. Bp., 1976. – Szende Pál: A magyar helyhatósági önkormányzat. Huszadik Század. 1908. – Tocquille, Alexis de: A demokrácia Amerikában. Bp., 1983. – Weisz István: A mai magyar társadalom. Bp., 1930. – Weisz István: A magyar falu. Bp., 1932.

Egy tatai iskolarektor verses országleírása

Tatán, a Környei úti temetőben a főkaputól nem messze, az út jobb oldalán bronz mellszobor fogadja a látogatót. Szikár, csontos, Kossuth-szakállas arc. Tollbokrétás süveg, prémgalléros mente, rojtos sáلكendő és feszülő atilla a viselete.

Közelebb érve, a fehér mésző talapat felirata is olvashatóvá lesz:

ITT NYUGSZIK EGY MUNKÁS ÉLETŰ
EV. REF. REKTOR
FLÓRIS BENŐ
SZÜL. 1826
MEGH. 1908

A tatai ev. ref. (evangélium szerint reformált, ma egyszerűen református) egyházközség az 1848–49-es szabadságharc leverését követően több ízben is tanítói gondokkal küzdött. 1851-ben „összegyűlvén az egyházi előjáróság, az iskola rektori hivatal miképp lehető betöltéséről intézkedendő: miután a pápai főiskolából ez idő szerént – az ottani nagyobb tanulók megkevesbülése miatt – alkalmas egyénre egyházunk nem számíthatott, annyival inkább nem, mivel az organistaságot a rektori hivatalhoz kívánván csatolni, ily kellékkel bíró egyén a pápai főiskolából nem jöhetett volna”.

Számos ideiglenes és átmeneti intézkedés sem vezetett eredményre. Többször olvassuk az öreg jegyzőkönyvben, hogy az egyik vagy másik tanító leköszönt állásáról. 1853-ban a jegyzőkönyv okát is adja a belső feszültségeknek. Az akkori rektor ellen „sokféle vádak emeltetvén, nevezetesen tanításával elégtelenség, magaviseleti műveletlenség, éjjeli tivornyázás, utcán való muzsikáltatás, a presbitérium hívására előtte még nem jelenés, az organistával való botrányos háborúkodás, és ennek következtében a városban ellene való bujtogatás, és a templomban elkövetett botrány: – végeztetett, hogy ez az ügy nagytiszteletű Esperes úr elé tisztelettel felterjesztessék, és miután az egyházi előjáróság a rektor úrnak egy évi szolgálat utáni elbocsátását kívánja, ezen szándékába való beleegyezésre nt. Esperes úr felkéressék.

Egyszersmind arra nézve is megkérdendőnek határozatott nt. Esperes úr, hogy a mostani rektorválasztással egy oly egyénnek, ki a rektori hivatal mellett organista is lehessen, avagy csak egy évre is meghívhatására az egyházat felhatalmazni méltóztassék – ilyenül ajánlva lévén a ráckevei egyházban három évet kiszolgált rektor és organista Flóris Benjámín úr.”

1853 őszén tehát Tatára jött Flóris Benő. Esztendő múltán az állásán megmarasztották, 1856-ban pedig állandósították.

A korábbi szokás szerint az iskolai tanítók – az „akadémikus rektorok” – általában egy, ritkábban három évig maradtak hivatalukban. Hazai tanulmányaik végeztével így gyűjtötték össze a külföldi tanulmányút költségeit. Külföldről hazatérve aztán rendszerint valamelyik lelkészséget pályázták meg, ritkábban valamilyen világi (orvosi vagy hivatalnoki) állást foglaltak el. A múlt század második felében egyre gyakrabban vált végleges foglalkozássá a tanítói hivatás is: Tatán éppen Flóris Benő személyével.

A századforduló idején négy tantermes iskolát, és hozzá csatlakozó négylakásos tanítóházat épített az egyház. Az 1850-es évek végén azonban még nincsen tanítólakás, csak két szobácska: az egyik a rektoré, a másik a két segédtanítóé. Mivel Flóris időközben megházasodott, 1859. február végén az egyházi előjáróság „kényszerülve érezte magát úgy intézkedni, hogy rektor úr s neje és családja lakásáról a városban folyó évi Szt. György napjáig gondoskodják”.

A szűkkeblű felekezetieskedésen felülemelkedve, az Eszterházy-uradalom segített a fiatal házásokon. Az akkori Kálvária utca – Fazekas utca sarkon (ma Schönherz u. 1.) levő lakóházban lehetőség nyílt a tanítócsalád befogadására. A következő évben Flórisék megvették a lakóépületet, 1893-ban megvásárolták a telek tulajdonjogát is.

Flóris Benő felesége Soós Eszter; apósa „nemes Komárom vármegyénél volt Assessor”. Hat gyermekük született: Sándor, Mária, Vince, Áron, Endre, Rudolf. Vince 22 esztendőskorában meghalt, síremléke az édesapja sírjától néhány sorral feljebb, az úttól jobbra található. Rózsaszín márvány obeliszk; a név fölött egy derékbatört gyertya elmosódott képe látható. Ebbe a sírba temették el az 1919-ben meghalt „legjobb édesanyát” is.

Mit tanított a tanító?

1876-ban jelent meg az első hivatalos „népiskolai tanterv a dunántúli helvét hitvallású egyházkerületben” – ahová a tatai iskola is tartozott. A hatosztályos elemi iskolai tanterv és utasítás tizenhat nyomtatott lapon elfért, pedig nem petittel nyomtatták. A hat évre a tanulóknak összesen tizenhárom tankönyvet sorolt fel, a tanítók számára még további kilencet.

A füzetke utolsó lapján egy jegyzetben így mentegetőzött a tanügyi bizottság: „Nem vehetünk fel több tantárgyat annál, mint amennyinek egész éven keresztüli eltaníthatásának lehetőségét a tanító szorgalma, jó akarata, rendelkezése alatti fizikai ideje tekintetbe vételével jogosan és méltányosan lehet egy olyan tanítótól kívánni, kire egyedül magára van bízva hat iskolai osztálynak egész éven keresztüli oktatása, ki ezen kívül még szentegyházi és

temetkezési segédkező is. Ott azonban, ahol a gyülekezet iskoláiban több tanító működik, igen elváratik, sőt követeltetik, hogy az a tantervbe felvett tudományok belterjüleg sokkal szélesebben adassanak elő s taníttassanak el, mint itt körvonalazva van.”

Flóris iskolája a második csoportba tartozott. Már ebben az időben három tanerős volt. Az iskola egész napos: reggeli könyörgéstől délig, akkor mindenki hazament ebédelni, majd délutántól az esti könyörgésig.

Tanítói pályája kezdetén, 1857-ben *Kis utazó az elemi iskolák számára* címmel tankönyvet írt. „Készítetett az elemi iskolák 2-dik osztályának, ahol a 7–8 éves gyermek előtt elvontabb fogalmakat, kivált osztályozva beszélni, céliránytalan munka; követvén az oktatástan szabályát is, mely az egyenkéntiesről az általánosra, a külsőről a belsőre, a közeli tárgyról a távolira való tartalmas menést kívánja.”

Az akkori Magyarország városait járta, járatta körül növendékeivel – mindenütt a jellegzetességeket emelve ki. Oktató célzatú rigmusai jól érzékeltetik az akkori idők pedagógiai szemléletét. Keletről haladt nyugat felé: Debrecennel, Nagyváradal, Araddal kezdve a felsorolást. Erdély akkor még külön tartomány volt.

Hát ilyen belül Pest? – no, ez már megjárja:
Csakugyan nem hiszem, hogy lehetne párja:
Mennyi minden van itt: semmisen hibázik,
a drága szépségtől szemem már káprázik.
Mennyi itt a népség, s majd' mind úri fajta,
Aztán milyen finom öltözet van rajta!
Már igaz, hogy kik ily szépen öltözhetnek,
Igen gazdag, s tanult emberek lehetnek.

– Bizony derék ember volt Klárk Vilmos bácsi,
Ki azt a Lánchidat meg tudta csinálni.
Most a Duna hátán mily könnyű átmenni,
S mikor tetszik, Pestről és Budába lenni!
De szinte Budán is tettek egy nagy munkát,
Ott meg a vár hegyét úgy keresztülfúrták,
Hogy kocsival járják országút módjára.

A Dunán hajóval vezet tovább az utunk nyugat felé. Almásról gyalog szűkebb hazája felé!

Almástól dél felé van Tata városa,
Ennek vároldalát a tó vize mossa.
Régi vár ez nagyon; a tó is híres lett,
Hogy beledobták a két török követet.

Hajdan hírben voltak itt a szúrposztósok,
Most jobban élhetnek a sok fazekasok.
Hanem, majd elhagyom a dolog legjavát:
Itt láthatjuk a föld legnagyobb hordaját.

Van Tatán egy szép kert, s annak oly forrása,
Amelynek hazánkban sehol nincs mássa.

A zömében földműves gyerekek számára különös távlatot nyit az alábbi strófa:

Magyar-Ováron meg olyan iskola van,
Amilyen még kevés van Magyarországon,
A gazdálkodást itt könyvekből tanulják,
S hogy ki érti jól, a mezőn megpróbálják.
Mert gazdálkodni is úgy lehet helyesen,
Ha könyvből tanuljuk azt előlegesen.

Az aggteleki cseppkőbarlang leírása személyes élményekről vall:

Itt van Agtelek barlang kormos szája
A munkás természet különös csodája.
Ez oly nagy üreg, mit nem ember készített,
Hanem maga a jó Alkotó épített.
Van ebben szép térség, azon viasz, s vasút,
Van templom, katedra, orgona, szentelt kút,

Gyémánthegy, köerdő, Krisztus koporsója,
S ami több, egy tiszta, iható folyója.
Hanem egy hétig sem tudnám elszámlálni,
Mennyi csodás dolgot lehet ebben látni,
Szóval, csak azt mondom: borzadva csodáltam,
Mert Istent ily közel még soha sem láttam!

Magyarország után Bécs következik, majd a Monarchia többi országa. Aztán a vén Európa népei, majd Ázsia – egészen Japán szigetországig –, Ausztrália, Afrika, s végül a Föld túlsó felén a tengerrel kerített hosszú Amerika. A földes tanterem így tágult végtelenné: talán a mai környezetismeret tantárgyi elődjeként: a lakott Föld, mint életünk színtere és környezete.

De nemcsak iskolai tanulásból áll az élet. Ünnepek is voltak benne, születés- és névnapok, családi és tágabb körben is. Így született meg az alkalmi versikék gyűjteménye: „Különféle alkalmakra írt versek, melyeket a jó gyermekek számára készített Flóris bácsi Tatában.”

Naivság, néhol modorosság, kedves egyszerűség, vallásos színek keverednek benne. Olykor meghökkenítő fordulat; inkább a rigmus kedvéért, mint a gondolat erejéért választott kifejezésekkel. Nyilván nem a „nagy irodalom” fel nem fedezett remekművei ezek a költemények. A gyakorlati szükség teremtette meg őket. A közvizsga elején, a vizsga végén szavalni illett. Az édesanyát, az apát, nagyszülőt, a tanító kisasszonyt, a rektor urat névnapján köszönteni szokták. Amit mondani kellett: az alkalom jellegéből következően

adott volt. A rektor úr feladata csak annyi volt, hogy rigmusokat faragjon belőle. De éppen ebből következett a vers sajátos értéke. A gyerek ismerte a rektor urat is, ismerte a tollat-tintát is. A költsézet „misztikuma” valósággá vált a szeme előtt. Tegnap nem volt azon a papíron semmi: ma egy „igazi” vers van rajta. Itt köztünk történt meg a „csoda”. A gyermek valamiképpen maga is az irodalom részévé vált, és kifejlődött benne az a képesség, amely életének részévé tehetette az irodalmat.

Ugyanígy tetten érhető a tudatformáló szándék is. A részeg ember látványa vegyes érzelmeket ébreszt a felnőtten is, a gyermekben még inkább. A tanító úr versikéje keményen a helyére teszi ezt a kérdést:

Jaj, beh keskeny ez az út, ez az út,
Hát ez a ház hova fut, hova fut?
Ekképp dalolt Palkó bácsi az utcán,
Hej, mert sok pálinka lefolyt a torkán.
Egy oldalról a másikra botorkált,
S ha pihenni akart, hát négy lábra állt.

Gyermeksereg kísérette ökelmét
Mint a német komédiás medvéjét.
Csúf a részeg ember, ragya verje meg,
Mint oly állat, mely a sárban hempereg.
Édesanyám! megfogadom szavadat:
Részegnek nem látják soha fiadat!

Nem, ez sem üti meg a magas irodalom mércéjét, de olvastatja magát. Játékosan, tisztán és keményen kimondja az igazságot. A végső fogadalom ismételtetésével pedig észrevétlen is a belső tartást formálja a serdülő gyermekben.

Hitvallástöredék

A tatai lelkészi hivatal irattára sárgult füzetlapon, Flóris Benő keze írásával, egy unokájához írt levél-fogalmazványának töredékét őrzi. Figyeljük ezeket az 1904-ből származó, ma is időszerű gondolatokat:

... Fel kell fogni, hogy csak folytonos, szorgalmas munkával lehet életünket biztosan fenntartani. Előre nem tudhatni, mily munkakörben, tehát minél többféle munkát megtanulhatunk, begyakorolhatunk, annál inkább biztosíthatjuk sorsunk kedvező állapotját. Kevés gyermek részesülhet abban a szerencsében, hogy szülei után akkora vagyont örökölhessen, hogy abból kenyélve megélhesen...

Nem egészen helyeselhető az a mostan lábrakapott szokás, hogy az ifjútól szakismeretet kívánnak, ha más tárgyban egészen ismeretlen is. A múlt században egyetemleges – universalis – embert neveltek. Ezen sokféle szerzett ismeretek után maga az ifjú választott szakpályát, melyet a szerzett ismeretek után könnyű szerrel kibővített, s ennek nem sikerülte után más szakba ment át ismeretét érvényesíteni. Most, ha a szakismerete nem érvényesülhet, beszegődik a mindenkori állam szolgálatába nyolcvan krajcáros napi díjnoknak, s ezen nyomorogja át siralmas életét, midőn más pályán érvényesülhetne, ha értene hozzá. A mai világban a kézi munkástól, az iparostól is bizonyos elméleti tudást kívánnak, enélkül sok mesterségben még inasnak sem vállalják be. Azért legalább közép, vagy polgári iskolát nélkülözhetetlenül el kell végezni...

Térj a jó útra, a kellő munkához, szorgalomhoz, csüggedő szülőid szeretetéhez, gondozásuk beismeréséhez, légy szófogadó, hűséges munkászerető! Szilárd akarat legyen benned, még minden jóra fordulhat, de én hiszem is, hogy bizonyosan jóra fordul. És akkor, amikor te örülsz a szerencsés előmenetelednek, örömnél nagyobb lesz szülőid öröme. És én – ha megérem – büszkén vallom meg, hogy én vagyok a te szerető nagyatyád!”

Flóris Benő 1908. május 6-án hunyt el csendesen. A tatai szájhagyomány úgy tudja, hogy az önkényuralom idején magyaros ruhaviseletéért és szakálláért nyilvánosan huszonöt pálcaütésre ítélték (magyarul deresre húzták). Azután is a magyar módit viselte, halála napjáig. Az öregek emlékezése szerint Kossuth Lajossal (talán Jókai Mórral is) több ízben levelet váltott. A Magyar Génusz című újság 1894. április 8-i számában beszámolót olvassunk Kossuth Lajos budapesti temetéséről. A Menet a Váczi körúton kép mellett Flóris Benő saját kezű feljegyzése: „A sastollas Flóris Áron, mellette apja, Flóris Benő” – közvetlenül a gázkocsi után az első sorban.

Tatán, a Környei úti temetőben, a főkaputól nem messze, az út jobb oldalán bronz mellszobor fogadja a látogatót. Tollbokrétság süveg, prémgalléros mente, rojtos sálkendő és feszülő atilla a viselete. Nem volt szokás, hogy az iskolarektornak szobrot emeljenek. Flóris Benő emléke 1909 óta bronzba öntve áll. Tanító nevenapjára című versében – egy kicsit talán önmagának – efféléket kívánt:

*Bíri nyugodt kebelet, szilárd akaratot,
A honnak nevelni sok kedves magzatot..
Ennyi jót kívánhat hű szívem tenéked,
Légy boldog, és legyen áldott hű emléked!*

A tatai öregek beszélnek, hogy volt tanítványai – amíg éltek – a temetőben járva, mindig megsüvegezték egykori iskolarektorukat.¹

Dr. Márkus Mihály

Volt egyszer egy fürdő

Nagyapám pár száz méterre lakott csak tőle. Délutáni sétáink célja leggyakrabban ez a régi, patinás hangulatot árasztó hely volt. Gyere, felsétálunk a fürdőig – mondogatta, s kézen fogva indultunk az Ökörhegy irányába. Lélegzetvételnél szünetet mindig a malomnál tartottunk. Ütött-kopott épületét én már nem láthattam működés közben. Az 1960–1970-es évek fordulóján – ez volt nagyapámmal történő közös csavargásaink időszaka – csak összefirkált, bereteszelt vasajtó mellett mehettem el. Nem sokkal a malom fölött, jobb kézre a halastavakhoz értünk. Sokféle célt szolgáltak ezek az évtizedek során, mert nemcsak a haltenyésztés feladatát kellett ellátniuk, hanem fürdőként, csónakázótóként és telente kocsolyapályaként is várták a város lakóit. Közülük a legnagyobb, aminek éppen a strandolókra gondolva, valamikor az 1970-es évek elején, oldalait s egy részén az alját is betonlapokkal rakták ki, már egészen közel volt a vasas gyógyfürdő egyik útszéli épületéhez. Ezzel szemben állt – s áll átalakított formájában ma is – Rozsnyó fürdő központi épülete – a fürdői nagyszállóda. Északi épületszárnyában volt az éttermi rész, az ebből nyíló terasszal. Ennek részeit még láttam, megértem. Nagyapámmal idáig jutva, ennek asztalainál még mi is leülhettünk megpihenni, egy-egy pohár trissitő ásványvizet meginni. Innen a már magasra nőtt fenyőfákkal teli park egy részét nézhettük. Melyet akkor már sajnos egyre jobban tönkretett az emberi nemtörődömség, érdektelenség. Valahol e felett húzódnak hajdanában a fenyves sétány, ahol a fürdő vendégei tehettek kiadós sétákat. Már csak nyomait tudtuk megnézni barangolásaink során, s a meghitt nyugalmat árasztó fekvőcsarnokról is csak mesélni hallottam, meg nagyapám régi képein nézegettem a pontos, szép ácsmunkát sejtető tetőszerkezetet. Eközben játszom mindig a gondolattal: Móricz Zsigmond vajon e pihenőhely melyik székében ült le, melyik nyugágyában feküdt, hogy itt, az Érchegeység szűk völgyében pihenést, nyugalmat találjon, valamikor századunk elején? Mert gyakran fordult meg e nagyon szép fekvésű helyen. Sokszor kereste fel Rozsnyót, sok barátja volt erre felé – szerette az itteni embereket.

Ha jól emlékszem, a fürdő teraszán üldögélve hallottam először, hogy a pár méterre alattunk folydogáló Dráuzus-patak mellett fakadtak azok a vasas források, melyek a múlt század közepétől majd száz éven át sikerrel gyógyították a vértelen, gyenge betegeket. Rozsnyófürdő fenyőillatos, tiszta levegője – mondták – már pár napi ott-tartózkodás alatt is éreztette hatását. Mivel gyógyítottak itt? – kérdeztem sokszor értetlenül, mert e környezetben felnöve nem láttam különös varázserejű lehetőséget e térségben. Persze figyeltem, mikor elsorolták, miszerint az étvágyat fokozza, az anyagcserét élénkíti, a szellemi kimerültséget szünteti meg az ittlét. De az izgalmasabb az volt, amikor egy régi, kis füzetre lelve részleteket is megtudhattam fürdőnkéről. Szerettem a vasas gyógyvízről szóló leírását: „A vasas gyógyvíz a klimatikus faktoron kívül a Rozsnyófürdőn gyógyulást keresők legeredményesebb orvossága. Már egy régi tapasztalat megmondta a rozsnyófürdői vasas vízre célzóva: vassal javítsd véredet, s ma minden túlzás nélkül a vértelen és kimerült emberek Mekkája a vasas vize révén ez a fürdő. Számos különböző vegyi összetételű vasas gyógyforrása van a fürdőtelepnek, melynek vize kristálytiszta, színtelen, felettebb jóízű és gyors gyógyhatású. A vasas fürdő forrásai kristálytiszta, melegítve azonban feloldódik bennük a szemmel láthatólag dús vastartalom s ez erősen vörössé teszi a fürdővizet. A fürdés

¹ E helyt szeretnék köszönetet mondani özv. Flóris Endréné kecskeméti lakosnak, Flóris Benő unokája özvegyének, aki értékes adatokkal segített a kutatásban.